

POMEMBNOST PRENOSA VOJAŠKIH VEŠČIN NA CIVILNO PREBIVALSTVO

DENIS DIZDAREVIĆ, IZTOK PODBREGAR & MIHA MARIČ

Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede, Kranj, Slovenija, e-mail: denisd@gmx.com, iztok.podbregar@um.si, miha.maric@um.si.

Povzetek Vojska in njeno usposabljanje, kot temelj suverene države in ključni del nacionalno varnostnega sistema, ima pomembno vlogo pri pripravljenosti na izredne razmere ter varnosti države. Slovenija se sooča s pomanjkanjem stalne in rezervne vojaške sestave. Na podlagi kritičnega pregleda sekundarnih virov in kompilacije smo opisali zakaj je pomembno vojaško usposabljanje ter zakaj je pomemben prenos teh veščin in znanj na civilno prebivalstvo. Podali smo stališča in argumente. Ugotovili smo, da so vojaška znanja in veščine ključne v delovanju izrednih razmer, kot so bile nesreče Černobil 1986, Fukushima Dai-ichi 2011 in avstralski požari 2019-2020; ter, da obstaja več priporočil in pozivov za usposabljanje državljanov. Potrebno je raziskati, katera vojaška znanja in veščine naj prebivalstvo pridobi, ter postaviti model prenosa. Te veščine in znanja so pomembna tako v naravnih in tehnoloških nesrečah, kot v obrambi pred morebitnim sovražnikom. Bolje biti pripravljen v miru, kot nepripravljen v vojni ali izrednih razmerah.

Ključne besede:
obramba, vojska, usposabljanje, veščine in znanja, izredne razmere.

1 Uvod

Niccolo Machiavelli je zapisal, da poznamo tri vrste vojske: lastno vojsko, najemniško vojsko in pomožno vojsko; dobra pa je le lastna vojska. Najemniška vojska ni zvesta, zanima jo le plačilo, hkrati jo ne moremo plačati dovolj, da bi bila pripravljena tvegati življenja. Pomožna vojska ima svoje vodstvo, ki ima lastne interese, in ob zmagi, bodo te interese uveljavljali, tako postanemo njihovi jetniki (Machiavelli, 2008).

Leta 2003 se v Republiki Sloveniji preneha izvajati naborništvo, posledično se zmanjša pretok državljanov iz civilne sfere v vojaško in nazaj. Zmanjša se prenos večšin in znanj, ki so jih državljani pridobili s služenjem obveznega vojaškega roka.

Ohranila se je vojaška dolžnost za moške državljane, stare od 17 do 50 let in rezervne častnike do 60. leta starosti. Ob poslabšanju varnostnih razmer ali ob vojni nevarnosti se jih vključi v obrambo države. Možna je uvedba delovne in materialne dolžnosti v vojnem ali izrednem stanju, poleg možnosti ponovne uvedbe splošne vojaške dolžnosti (MORS, 2019).

Kader Slovenske Vojske sestavlja le 38,8 odstotkov vojakov. 16,2 odstotkov je častnikov, 29,6 odstotkov podčastnikov, preostali kader sestavljajo višji in nižji vojaški uslužbenci ter civilne osebe. Naloge v mednarodnih operacijah in misijah opravlja 346 pripadnikov Slovenske Vojske, kar je pet odstotkov stalne sestave, še enkrat toliko se jih pripravlja na tovrstne naloge. Tako je uporabnost Slovenske Vojske omejena na domačem ozemlju, v primeru kompleksne krize (Novak, 2019, str. 69). Novak (2019, str. 68) še navaja po virih Generalštaba Slovenske Vojske, da je kadrovski načrt decembra 2018 predvideval 7.600 pripadnikov stalne sestave in 1.500 pogodbenih rezervistov. Dejansko stanje je bilo 6.642 pripadnikov stalne sestave (87,4 odstotkov od kadrovskega načrta) in le 828 pogodbene rezerve (55,2 odstotkov od kadrovskega načrta).

Evropa se sočasno sooča z več zapletenimi in dinamičnimi varnostnimi tveganji, sama varnost v Evropi je odvisna od varnosti na drugih koncih sveta, saj geografska oddaljenost od krize ne pomeni tudi oddaljenost od njenih posledic (Rossmannith, 2018).

Na podlagi opisanih problemskih stanj, smo opravili kritičen pregled sekundarne literature in kompilacijo. V prispevku bomo opisali zakaj je pomembno vojaško usposabljanje ter zakaj je pomemben prenos teh veščin in znanj na civilno prebivalstvo, predstavili bomo stanje na tem področju, ugotovitve nekaterih raziskav in nekaj osnovnih veščin in znanj iz priročnikov. Podamo kritično diskusijo, naša stališča, argumente in predloge za nadaljnje raziskave.

2 Pregled literature

Nesreče najprej prizadenejo prebivalstvo, ki se prvo sooči z nevarnostmi in posledicami, še preden pridejo uradni odzivi v obliki civilne zaščite, vojske in zdravstvene pomoči (Briones, Vachon in Glantz, 2018 str. 120; WHO, 2017, str. 3), civilisti namreč ostanejo tudi po odhodu uradnih odzivov (Whittaker, McLennan in Handmer, 2015, str. 358-359).

Odzivi na nesreče in vojne imajo skupne značilnosti. Vojska pri naravnih nesrečah prinaša močne kompetence pri premikanju, prevozu, upravljanju z materiali, splošni zdravstveni oskrbi ter močnih komunikacijskih sistemov znotraj organizacije (Apte, Gonçalves in Yoho, 2016, str. 246 in 254), pomagajo pri reševanju ljudi, pospravljanju ruševin, zagotavljanju vode in hrane, ocenitvi škode z uporabo letal in satelitskih slik. Pomoč ter pomembnost vojske se je v ZDA pokazala, pri orkanu Katrina, hkrati so se pokazale tudi težave, zapletenih birokratskih postopkov za delovanje vojske (Kapucu, 2011, str. 9 in 26-27). Tudi Podbregar (2019) omenja tovrstne težave birokratskih postopkov.

Ena od primarnih dolžnosti države je, da zagotavlja varnost državljanov pred različnimi nevarnostmi, prav tako so državljani dolžni poskrbeti za svojo lastno varnost z različnimi aktivnostmi. Bolj, ko so državljani pripravljeni, manj vpliva bodo imele nesreče (Donahue, Eckel in Wilson, 2014, str. 89). Podobno menita Park in Avery (2019, str. 7-8), običajno je že pred krizo določeno ali imajo ljudje zadostno krizno znanje ter razpoložljive vire za zaščito. Če ima javnost pred krizo ustrezne informacije in vire, bo bolje pripravljena in posledično bo stopnja preventivne učinkovitosti večja. Podbregar (2019), trdi, da morajo državljanom biti omogočene informacije o zaščiti, npr. kje dobiti zaščitne maske.

Vojaško usposabljanje pomeni priprava posameznikov iz civilne družbe v vojaško osebje. Pripraviti mora posameznika tudi za bojna dejanja, katera upamo, da se ne bodo zgodila. Gre za »*just in case*« usposabljanje, med katero spada tudi priprava na izredne razmere (Fletcher in Chatelier, 2000).

3 Vloga vojske in osnovnih vojaških veščin

V eni največjih nesreč v Evropi, katastrofi elektrarne Černobil leta 1986, je vojska, takrat naborniška, igrala pomembno vlogo pri omejitvi razsežnosti katastrofe in sanaciji. V sklopu enot za odzivanje na nesreče je vlada poslala približno 830.000 ljudi, večina med njimi je bila rekrutov Rdeče armade, katere so pripeljali iz celotne države, ti so očistili radioaktivne ruševine, odstranili onesnaženo zemljo in opravili druga podobna dela, ter zgradili tako imenovani sarkofag za omejitev radiacije (Claußen in Rosen, 2016, str. 18).

Leta 2011 se na Japonskem zgodi katastrofa v kombinaciji potresa, cunamija in jedrske nesreče elektrarne Fukushima Dai-ichi. Japonska je mobilizirala Japonske samoobrambne sile, med njimi tudi rezerviste, skupaj 106.000 enot. To je bila največja in najhitrejša mobilizacija Japonskih samoobrambnih sil, od njihove ustanovitve leta 1954, ter prvi vpoklic rezervistov od takrat. Naloge so zajemale reševanje in obnovo, nujno rehabilitacijsko pomoč, sredstva za preživetje ter pomoč pri transportu. Pomoč so prispevale tudi oborožene sile ZDA, približno 24.000 enot, njihova ključna pomoč je bila na področju JRKBO (jedrska, radiološka, kemična in biološka obramba) (Tatsumi, 2012, str. 3).

Prav tako v avstralskih požarih 2019-2020, so bile septembra 2019 na pomoč vpoklicane Avstralske obrambne sile. Ta kriza je trenutno prioriteta Avstralskih obrambnih sil, vpoklicanih je bilo več, kot 6.500 osebja stalne sestave ter rezerve, s tem, da je 5. januarja 2020 bilo postopoma vpoklicanih 3.000 rezervistov. Svojo pomoč so prispevale še Novozelandske oborožene sile (90 enot), Obrambne sile Nove Gvineje (100 enot), Japonske samoobrambne sile (70 enot) in Zračne sile Singapurja (skoraj 50 enot) (Australian Government – Department of Defence, 2020).

V ZDA, so vojaški veterani dobro seznanjeni z delovanjem v času nesreč, izkušnje so pridobili med vojaškim služenjem. Imajo veščine za operacije reševanja in iskanja,

požarne varnosti, terorističnimi incidenti, nevarnimi snovmi ter drugimi veščinami iz usposabljanja. Avtorji navajajo, da je potrebno raziskati razlike med veščinami vojaških veteranov in prostovoljcev brez vojaškega usposabljanja, da bi ugotovili pomembnost teh veščin. Primer vpoklica vojske za pomoč pri nesrečah se je, med drugimi, pokazal pri orkanu Florence leta 2018 in največjem požaru v Kaliforniji leta 2018 (Der-Martirosian, Schmitz, Wyte-Lake in Dobalian, 2019, str. 263-264).

Cooks (2015) v raziskavi v ZDA ugotavlja pomanjkanje pri usposobljenosti, načrtovanju in nujnih potrebščinah za izredne razmere civilnega prebivalstva. FEMA (2011, str. 23) navaja, da morajo za odpornost države na grožnje in nevarnosti posamezniki prevzeti odgovornost za samopripravo, člani skupnosti pa morajo sodelovati pri razvoju skupnih zmogljivosti za povečanje varnosti in odpornosti. The United Nations Office for Disaster Risk Reduction (Urad Združenih narodov za zmanjšanje tveganja nesreč) (UNISDR, 2015), v Okvirju Sendai za zmanjšanje tveganja nesreč 2015-2030, med ukrepi in predlogi navaja javno informiranje, promocijo zmanjšanja tveganja nesreč in usposabljanje za tovrstne izzive na vseh ravneh.

Švicarske oborožene sile vsako leto pomagajo pri naravnih nesrečah. 56 odstotkov anketirancev je označilo nacionalno obrambo, kot najbolj pomembno nalogo oboroženih sil. 35 odstotkov jih je označilo, kot drugo najbolj pomembno nalogo podporo civilnim oblastem, v to kategorijo spada tudi pomoč pri nesrečah (Ferst in Szvircevs Tresch, 2017, str. 73-74).

Na finskem je namen vojaškega usposabljanja pridobiti usposobljene državljane v času izrednih razmer. Po končanem služenju vojaki postanejo rezervisti in morajo opravljati obnovitvena usposabljanja. Prvo tako usposabljanje je približno dve do pet let po končanem služenju (The Finnish Defence Forces, 2017, str. 12-13 in 68-69). Finsko nacionalno združenje za usposabljanje na področju obrambe, je nacionalna organizacija in vsako leto organizira približno 2.000 tečajev, ki imajo skupaj 50.000 udeležencev. Dve tretjini usposabljanja je vojaškega, ena tretjina je usposabljanje in izobraževanje za pripravljenost in varnost v izrednih razmerah, katero je odprto za vse finske državljane (The Finnish Defence Forces, 2017, str. 70).

Ker je Slovenija leta 2010 prešla na sistem pogodbene rezerve, Maras (2016, str. 292), meni, da je vprašljivo predvidevanje, da bomo imeli več, kot leto dni časa za usposabljanje rezerve iz nič, ter dodaja, da je potrebno graditi sistem odnosa do državljskih obveznosti do obrambe. Prav tako Lesjak (2016, str. 164) pravi, da je potrebno prilagoditi ozaveščanje v smislu domoljubja. Zajeti je potrebno vse mlade obeh spolov, brez znatnih izjem, ti bi pridobili teoretično in praktično usposabljanje na področju preživetja v izrednih razmerah, osnove obrambe in uporabe orožja, osebne in družbene zaščite, požarne varnosti in zdravstvene preventive. Del usposabljanja bi lahko bile tudi različne rekreacijske, športne in kulturne dejavnosti, z namenom povečanja fizične pripravljenosti in pripadnosti.

V nadaljevanju bomo navedli osnovne vojaške veščine in znanja, ki se pridobijo ob osnovnem usposabljanju oz., katere mora obvladovati vsak pripadnik oboroženih sil. Veščine in znanja smo pridobili iz treh vojaških priročnikov ZDA in enega finskega vojaškega priročnika. Osnovna vojaška znanja v obravnavanih priročnikih so: splošni vojaški predpisi; osebna pripravljenost; prva pomoč oz. zdravstvena preventiva; okoljske razmere; maskiranje, kamuflaža, zakrivanje; bojni položaji; premiki; opazovanje; uporaba orožja; komunikacija in zveze; preživetje na bojišču; orientacija; JRKBO; premagovanje ovir; ravnanje z neeksploziranimi bojnimi sredstvi; fizična pripravljenost; informacijska varnost (Headquarters Department of the Army, 2008; Headquarters Department of the Army, 2015; Headquarters Department of the Army, 2017, str. 50-58; The Finnish Defence Forces, 2018).

4 Diskusija

Geopolitični dogodki in naravne nesreče lahko zelo prizadenejo skupnost in ogrozijo nacionalno varnost. Trenutno na svetu poteka več vojn in oboroženih spopadov, povečuje se število ekstremnih naravnih pojavov, podnebne spremembe imajo vedno večje posledice. Nekatere države so bolj pripravljene od drugih, druge se pripravljajo, nekatere bolje in hitreje, nekatere slabše in počasneje. Vojska in njeno usposabljanje, kot temelj suverene države in ključni del nacionalno varnostnega sistema, ima pomembno vlogo pri pripravljenosti, reakciji in sanaciji izrednih razmer ter varnosti države. Percepcija varnosti je različna od družbe do družbe in od posameznika do posameznika. Pa vendar podatki iz literature v prispevku, kažejo na pomembnost vloge vojske oz. vojaških veščin in znanj v času kriznih situacij in

izrednih razmer. Ne smemo pozabiti, da poleg veščin, znanj in osebja, v teh situacijah pripomore tudi specifična oprema, ki jo ima vojska.

Slovenska vojska je kadrovsko podhranjena, kot kažejo podatki v prispevku (Novak, 2019, str. 68-69), niso zagotovljeni niti kadrovski načrti, ki so že prvotno nizko postavljeni. Podatek, da je pogodbene rezerve le dobra polovica kadrovskega načrta so zaskrbljujoči. Če pogledamo primer katastrofe elektrarne Černobil, kjer je bilo vpoklicanih skoraj 830.000 rekrutov, kot sta navedla Claußen in Rosen (2016, str. 18). Sicer drži, da je Sovjetska Zveza bila velika in si je lahko privoščila tak vpoklic, pa vendar je dejstvo, da nesreč in izrednih razmer ne zanimajo naše zmogljivosti – izrednega pomena pa je, kako se odzovemo.

Če pogledamo še eno nesrečo jedrske elektrarne Fukushima Dai-ichi na Japonskem 25 let kasneje, kjer so prvič po letu 1954 morali vpoklicati rezerviste, skupaj z njimi pa je mobilizacija znašala 106.000 enot, upoštevati pa moramo še dodatnih 24.000 enot ZDA, s ključno pomočjo na področju JRKBO (Tatsumi, 2012, str. 3). Japonska je veliko manjša od Sovjetske Zveze leta 1984, ob tem moramo še upoštevati, da so na japonskem imeli sistem profesionalne vojske in v tem primeru se kaže pomembno rezervistov in njihove usposobljenosti. Prav tako so se pokazale pomembne veščine JRKBO s strani enot ZDA. Vprašati se je potrebno, kaj bi naredili, če ne bi imeli rezervistov, če enote ne bi bile usposobljene oz. če jih ne bi bilo dovolj.

V Avstraliji se soočajo z ogromnimi požari, na pomoč je tudi v tem primeru priskočila vojska, od tega velik delež rezervistov (Australian Government – Department of Defence, 2020). Tudi v ZDA so vpoklicali vojsko na pomoč v največjih požarih v Kaliforniji leta 2018 in orkanu Florence prav tako leta 2018 (Der-Martirosian et al., 2019, str. 263-264). Vojska in rezervisti ter njihova znanja in veščine so ključni v takih razmerah. Brez njih imajo naravne in druge nesreče ali celo vojaške nevarnosti, veliko hujše posledice. V Sloveniji v takih razmerah še vedno pride do vpoklica prebivalstva, vsaj teoretično. Ob takem vpoklicu se pojavlja vprašanje usposobljenosti prebivalstva ter ali jih lahko usposobimo za potrebne razmere v potrebnem času. Kot meni Maraš (2016, str. 292), da je vprašljivo predvidevati, da bomo imeli na voljo več, kot leto dni za usposabljanje rezerve iz nič, dodajamo, da to velja tudi za vpoklic prebivalstva, ki so tako rečeno nekakšna rezerva za izredne razmere.

Švedska je leta 2010 prešla iz nabornišтва na prostovoljni sistem, nato pa leta 2018 zopet na nabornišтво, kjer so se soočili s težavo, da ne morejo tako hitro zapolniti kadrovskih potreb, kot so pričakovali. Finska, po našem mnenju ima zelo učinkovit sistem, obvezno nabornišтво, po opravljenem usposabljanju vsi postanejo rezervisti in morajo opravljati obnovitvena usposabljanja (The Finnish Defence Forces, 2017, str. 12-13 in 68-69). Menimo, da je ključnega pomena, da se usposabljanje obnavlja, na ta način se prebivalstvo konstantno usposablja in zadrži večšine in znanja.

Iz omenjenih primerov nesreč Černobil 1986, Fukushima Dai-ichi 2011, požara v Kaliforniji 2018, orkanu Florence 2018 in avstralskega požara 2019-2020, je razvidno, da so vojaki nudili znanja in večšine, ki sovpadajo z večšinami in znanji iz priročnikov vojaških usposabljanj, ki smo jih omenili v prejšnjem poglavju. To je pričakovano, saj so ta znanja in večšine eden od razlogov njihovega vpoklica.

Glede na vse zapisano, se pojavlja vprašanje usposabljanja državljanov oz. omogočanja usposabljanja državljanov tudi, če niso v vojski. Z drugimi besedami, kako bi na prebivalstvo prenesli osnovne vojaške večšine in znanja, da bi ob morebitnem usposabljanju rezerve bili že osnovno pripravljeni, oz. da bi ob vpoklicu prebivalstva, ti bili že osnovno usposobljeni. The Finnish Defence Forces (2017, str. 12-13 in 68-70) uporabljajo obnovitvena usposabljanja, prav tako pa Finsko nacionalno združenje za usposabljanje na področju obrambe letno organizira tečaje, ki vsebujejo dve tretjini vojaškega usposabljanja in tretjino za izredne razmere; Lesjak (2016, str. 164) meni, da je potrebno teoretično in praktično usposablјati mlade obeh spolov, za preživetje v izrednih razmerah in osnove obrambe; Der-Martirosian et al. (2019, str. 263-264), navajajo, da v ZDA vojaški veterani že imajo različna znanja in večšine za ravnanje v izrednih razmerah; Cooks (2015) pa ugotavlja pomanjkanje pri usposobljenosti za izredne razmere civilnega prebivalstva; The United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNISDR, 2015) v Okvirju Sendai za zmanjšanje tveganja nesreč 2015-2030, predlaga informiranje o zmanjšanju tveganja nesreč in usposabljanje na vseh ravneh; Podbregar (2019) navaja, da morajo državlјani imeti informacije, kje dobiti npr. zaščitne maske, če so potrebne; FEMA (2011, str. 23) pa dodaja, da morajo posamezniki prevzeti odgovornost za samopripravo. Torej se postavlja vprašanje, na kakšen način bi lahko usposobili državlјane za krizne razmere.

Te osnovne vojaške veščine in znanja so pomembna tako v naravnih in tehnoloških nesrečah, kot v obrambi pred morebitnim sovražnikom. Čeprav je, kot smo že omenili, percepcija varnosti različna, in čeprav nekateri menijo, da nismo izpostavljeni večjim nevarnostim, je to zelo relativno in se lahko hitro spremeni, kot se kaže skozi zgodovino. Zato je pomembno biti pripravljen; bolje biti pripravljen v miru, kot nepripravljen v vojni ali izrednih razmerah. V nadaljevanju bomo navedli predloge za nadaljnje raziskave.

5 Zaključek in priporočila za prihodnje raziskave

Ključen je premislek o nacionalni varnosti države. Glede na vedno večje posledice podnebnih sprememb in geopolitičnih dogodkov, menimo, da se bodo razmere v naslednjih desetletjih še zaostriale. K temu bo prispevalo tudi zmanjševanje naravnih surovin, več ekstremnih vremenskih pojavov, oboroženi spopadi, itd., kar bo posredno ali neposredno vplivalo tudi na nas. Iz prispevka ugotavljamo pomembnost vojske ter osnovnega vojaškega usposabljanja oz. znanj in veščin, ki se v usposabljanju pridobijo. Menimo, da je pomembno prenesti te veščine in znanja na prebivalstvo za večjo varnost in pripravljenost na vse vrste izrednih razmer. Po Ellis-ovi (1965) teoriji prenosa učenja, sklepamo, da osnovne vojaške veščine in znanja, lahko uporabimo v večini kriznih razmer.

Potrebno je ugotoviti, katera potrebna vojaška znanja in veščine naj državljani pridobijo ter kako naj pridobijo ta zadostna vojaška znanja in veščine? Na podlagi tega bi bilo potrebno ugotoviti naslednje: identificirati potrebna vojaška znanja in veščine; ugotoviti, v kolikšni meri državljani imajo ta znanja in veščine; ter izdelati model prenosa potrebnih vojaških znanj in veščin za večjo varnost in delovanje posameznikov v kriznih razmerah.

Literatura

- Apte, A., Gonçalves, P. in Yoho, K. (2016). Capabilities and Competencies in Humanitarian Operations. *Journal of Humanitarian Logistics and Supply Chain Management*, 6(2), 240-258. doi: 10.1108/jhlscm-04-2015-0020
- Australian Government – Department of Defence. (2020). *Operation Bushfire Assist 2019-2020*. Pridobljeno 18. 1. 2020 na <https://news.defence.gov.au/national/operation-bushfire-assist-2019-2020>

- Briones, F., Vachon, R. in Glantz, M. (2018). Local Responses To Disasters: Recent Lessons From Zero-Order Responders. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 28(1), 119-125. doi: 10.1108/dpm-05-2018-0151
- Claußen, A. in Rosen, A. (2016). *Report: The health effects of the nuclear disasters in Fukushima and Chernobyl 30 years living with Chernobyl, 5 years living with Fukushima*. Berlin: IPPNW Germany; Washington DC: Physicians for Social Responsibility (PSR); Lucerne: PSR/IPPNW Switzerland; Wien: IPPNW Austria (OMEGA).
- Cooks, T. (2015). *Factors Affecting Emergency Manager, First Responder, and Citizen Disaster Preparedness* (Doktorska disertacija). Lausanne: College of Management and Technology.
- Der-Martirosian, C., Schmitz, S., Wyte-Lake, T. in Dobalian, A. (2019). US Military Veterans: An Untapped Resource as Disaster Volunteers. *American Journal of Public Health*, 109(S4), S263–S264. doi:10.2105/ajph.2019.305137
- Donahue, A. K., Eckel, C. C. in Wilson, R. K. (2014). Ready or Not? How Citizens and Public Officials Perceive Risk and Preparedness. *The American Review of Public Administration*, 44(4S), 89-111. doi: 10.1177/0275074013506517
- Ellis, H. C. (1965). *The Transfer of Learning*. New York: The Macmillan Company.
- FEMA - Federal Emergency Management Agency. (2011). *A Whole Community Approach to Emergency Management: Principles, Themes, and Pathways for Action*. FDOC 104-008-1 / December 2011. U.S. Department of Homeland Security.
- Ferst, T. in Szvircev Tresch, T. (2017). The Swiss Public Opinion Towards the Tasks of the Swiss Armed Forces and the Constitutional Role. *Sociology Study*, 7(2), 65-76. doi:10.17265/2159-5526/2017.02.001
- Fletcher, J. D. in Chatelier, P. R. (2000). *An Overview of Military Training*. IDA - Institute for Defense Analyses. Alexandria, Virginia: Institute for Defense Analyses.
- Headquarters Department of the Army. (2008). *The Warrior Ethos and Soldier Combat Skills*. Field Manual No. 3-21.75 (21-75). Washington DC: Headquarters Department of the Army.
- Headquarters Department of the Army. (2015). *Soldier's Manual of Common Tasks - Warrior Skills Level 1*. Soldier Training Publication No. 21-1-SMCT. Washington DC: Headquarters Department of the Army.
- Headquarters Department of the Army. (2017). *The Soldier's Blue Book - The Guide for Initial Entry Training Soldiers*. TRADOC Pamphlet 600-4. Virginia: United States Army Training and Doctrine Command Fort Eustis.
- Kapucu, N. (2011). The Role of the Military in Disaster Response in the U.S. *European Journal of Economic and Political Studies*, 4(2), 7-33.
- Lesjak, J. (2016). *Za splošno obrambno obveznost*. Vloga rezerve pri zagotavljanju vzdržljivosti obrambno-varnostnih sistemov Slovenije. Zbornik. Šteiner, A. (ur.), Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije.
- Machiavelli, N. (2008). *The Prince*. Oxford World's Classics. Oxford University Press.
- Maraš, V. (2016). *Izkušnje in tradicije organiziranja in delovanja Teritorialne obrambe, uporabne za oblikovanje vojaške strateške rezerve*. Vloga rezerve pri zagotavljanju vzdržljivosti obrambno-varnostnih sistemov Slovenije. Zbornik. Šteiner, A. (ur.), Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije.
- MORS – Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. (2019). *Slovenska vojska*. Pridobljeno 15. 1. 2020 na <https://www.gov.si/teme/slovenska-vojska/>

- Novak, B. (2019). The Role of the Slovenian Armed Forces in the Event of a Complex Crisis in the Republic of Slovenia. *Contemporary Military Challenges*, 21(1), 53-71. doi:10.33179/bsv.99.svi.11.smc.21.1.3.
- Park, S. in Avery, E. J. (2019). Development and Validation of a Crisis Self-Efficacy Index. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 1-10. doi: 10.1111/1468-5973.12257
- Podbregar, I. (2019). *Reinženiring nacionalno-varnostnega sistema*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Rossmann, R. (2018). NATO's Challenges Today: A European Perspective. *Military Power Review of the Swiss Armed Forces*, 2, 5-12.
- UNISDR. (2015). *Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 – 2030*. Geneva: UNISDR.
- Whittaker, J., McLennan, B. in Handmer, J. (2015). A Review of Informal Volunteerism in Emergencies and Disasters: Definition, Opportunities and Challenges. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 13, 358-368. doi: 10.1016/j.ijdr.2015.07.010
- WHO - World Health Organization. (2017). *A strategic framework for emergency preparedness*. Geneva: WHO Document Production Services.
- Tatsumi, Y. (2012). *Great Eastern Japan Earthquake: "Lessons Learned" for Japanese Defense Policy*. Washington DC: Stimson.
- The Finnish Defence Forces. (2017). *Conscript 2018: A Guide for You Who are Preparing to Carry Out Your Military Service*. Juvenes Print.
- The Finnish Defence Forces. (2018). *Soldier's Guide 2017*. Juvenes Print Oy.

